

Katecheza w szkole współczesnej

**Redakcja
Ks. Marian Zając**

Lublin 2010

Redakcja:
Ks. Marian Zając

Projekt okładki:
Marek Mróz

Redakcja techniczna:
Marek Mróz

© Copyright by POLIHYMNIA

ISBN 978-83-7270-845-8

Skład, druk, oprawa:
Wydawnictwo POLIHYMNIA Sp. z o.o.
ul. Deszczowa 19, 20-832 Lublin, tel./fax (0-81) 746-97-17
e-mail: poczt@polihymnia.pl
księgarnia wysyłkowa: www.polihymnia.pl

Ks. Andrzej Kiciński

Powołanie katechety specjalnego

Katecheta jest to osoba powołana przez Boga do głoszenia Ewangelii. Na podstawie przygotowania teologicznego, które uwzględnia dorobek nauk humanistycznych i na mocy misji kanonicznej prowadzi dorosłych, dzieci i młodzież w chrześcijańskie wtajemniczenie¹.

Katechetą specjalnym określa się osobę posługującą wśród niepełnosprawnych. W języku polskim przymiotnik „specjalny” oznacza: „odnoszący się, należący do jednego wybranego przedmiotu, zagadnienia, jednej osoby, rzeczy; charakterystyczny, przeznaczony wyłącznie dla kogoś lub czegoś; szczególny”². Określenie «katecheta specjalny», analogicznie do «pedagog specjalny»,

¹ Artykuł jest trzecim z serii poświęconej poszukiwaniom tożsamości katechety specjalnego. Pierwsze dwa skupiły się na zagadnieniach pedagogiczno-dydaktycznych oraz współczesnemu przesłaniu Magisterium Kościoła. Zob. A. Kiciński. *Poszukiwanie tożsamości katechety osób szczególnej troski*. „Katecheta” 49:2005 nr 7-8 s. 10-19; Tenże. *Katecheta specjalny*. W: *Katecheza specjalna dzisiaj. Problemy i wyzwania*. Red. J. Stala. Kielce 2003 s. 39-53. Obecny jest skoncentrowany na teologicznej refleksji badanego zagadnienia i według wiedzy autora wypełnia lukę piśmienniczą w tym zakresie.

² Państwowe Wydawnictwo Naukowe. *Słownik języka polskiego*. Red. M. Szymczak. t. 3. Warszawa 1991 s. 285.

nie oznacza tylko czegoś wyjątkowego, dodatkowego³; rozumiane jest ono jako nazwa osoby przygotowanej i posłanej do głoszenia Dobrej Nowiny niepełnosprawnym z różnymi odchyleniami od normy⁴.

Katecheta specjalny podczas studiów teologicznych nabiera przekonania, że pomimo rozwijającej się świadomości społecznej i niewątpliwego postępu pedagogiki specjalnej będzie włączony w długofalowy proces obrony praw osób niepełnosprawnych, od momentu poczęcia, aż do naturalnej śmierci. Jest on powołany i przygotowany do odważnego działania we wspólnocie chrześcijańskiej, aby katecheza z konieczności specjalistyczna nie została zepchnięta na margines duszpasterstwa specjalistycznego.

1. Punkt wyjścia formacji katechety specjalnego – znajomość teologii

Punktem wyjścia posługi katechety specjalnego jest znajomość Magisterium Kościoła, które podkreśla, że każda osoba, z jakąkolwiek niepełnosprawnością jest zdolna do wzrostu w świętości. U podstaw powołania katechety są słowa Jezusa Chrystusa: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16,15). Paweł VI w adhortacji *Evangelii nuntiandi* uwypuklił powszechność tych ostatnich słów Jezusa, podkreślając, że słowa te nie są zacieśnione żadnymi granicami (por. EN 49-50). Punktem wyjścia w posłudze katechety specjalnego jest fakt, że na początku swojej posługi Jezus głosił, iż został posłany, aby ubogim nieść radosne orędzie (zob. Łk 4,18); przepowiadał, a następnie potwierdzał swoim życiem, że Królestwo Boże jest przeznaczone dla wszystkich ludzi, począwszy od tych, którzy znajdują się w naj-

³ Zob. W. Dykcik. *Wprowadzenie w przedmiot pedagogiki specjalnej jako nauki*. W: *Pedagogika specjalna*. Red. tenże. Poznań 2002 s. 14.

⁴ Zob. A. Kiciński. *Katecheta*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński. Lublin 2006 s. 336-339.

bardziej niekorzystnej sytuacji. Jezus rzeczywiście stał się katechetą Królestwa Bożego w stosunku do wszystkich kategorii osób: wielkich i małych, bogatych i ubogich, zdrowych i chorych, bliskich i dalekich, żydów i pogan, mężczyzn i kobiet, ludu i władz, jednostek i grup. Jest do dyspozycji każdego człowieka i interesuje się wszystkimi jego potrzebami, zarówno potrzebami duszy, jak i ciała, uzdrawiając i przebacząc, pouczając i zachęcając słowem i czynem. Jezus kończy swoje ziemskie życie, zobowiązując swoich uczniów do podobnej postawy miłości (por. DOK 163). Ta postawa jest charakterystyczna dla teologów – Królestwo Boże jest przeznaczone dla wszystkich⁵.

Refleksja teologiczna potwierdza, że katecheza osób z każdą niepełnosprawnością opiera się przede wszystkim na Piśmie Świętym, które uczy, że każdy człowiek został stworzony „na obraz Boży” (Rdz 1,27) i jest zdolny do poznania oraz miłowania swego Stwórcy (por. KDK 12). Termin «katecheza» pochodzi od greckiego czasownika *katecheo*: „wołać z góry”, ale również: „wywoływać echo”. Katecheza osób niepełnosprawnych jest trudnym wyzwaniem wywołania echa słowa Bożego: „A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre” (Rdz 1,31)⁶.

Doświadczenie Kościoła wskazuje, że konieczna jest formacja katechety w celu pogłębionego poznania orędzia zbawienia. Będzie on bowiem przekazywał trzy elementy harmonijnie powiązane ze sobą: biblijny (katecheza przekazuje orędzie Boże), teologiczno-doktrynalny (pogłębia je refleksją teologiczną) i egzystencjalny (adresuje je do konkretnego człowieka). Refleksja teologiczna podkreśla tajemnicę osoby i przeciwstawia się wielorakim postaciom przemocy, której poddawana jest osoba ludzka. Formacja katechetów zakłada, że przyjmą oni za swoją prawdę teologiczną, że „istota ludzka, jeśli nie jest uznana i kochana na miarę

⁵ Zob. United States Conference of Catholic Bishops. *Pastoral Statement of U.S. Catholic Bishops on Persons with Disabilities*. Washington 1989 nr 6.

⁶ Zob. A. Kiciński. *Katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną w Polsce po Soborze Watykańskim II*. Lublin 2007 s. 22.

jej godności żywego obrazu Boga (por. Rdz 1,26), narażona jest na najbardziej upokarzające i wynaturzone akty uprzedmiotowienia" (ChL 5). Uwypuklenie mocy Słowa Bożego w formacji katechetów prowadzi do odkrycia prawdy, że każda osoba, niezależnie od jej ograniczeń, jest zdolna do relacji z Bogiem. Człowiek postrzegany w tej relacji ukazuje prawdę, że to on sam, z wszystkimi swoimi słabościami, jest największą wartością. W Bogu każdy człowiek odkrywa swoją istotę, swoje życie, prawa i obowiązki oraz przeznaczenie. Tajemnica człowieka pozostaje złożona, ale rozjaśnia się w relacji do Trójcy Osób Bożych. Literatura katechetyczna używa pojęcia «adresat» katechezy. Czyni to najczęściej na podstawie kryterium wieku (np. katecheza dorosłych, dzieci i młodzieży), sytuacji społeczno-kulturowej (np. niepełnosprawni, nieprzystosowani, ludzie nauki, robotnicy), a czasami sytuacji religijnej (np. nawróceni, ochrzczeni, oddaleni, obojętni) (por. CT 35-45; DOK 163-214). Według nowej koncepcji formacji katechetów bardziej powinno się mówić o uczestnikach niż adresatach, ponieważ w procesie wtajemniczenia chrześcijańskiego wszyscy mają do spełnienia konkretne zadania. W tym znaczeniu raczej należałoby podczas formacji katechetów mówić o katechezie „z” (z dorosłymi, z niepełnosprawnymi itp.) niż katechezie „dla”.

W formacji katechetów podstawowa jest teologiczna wizja Objawienia i Słowa Bożego. Obecnie w świadomości eklezjalnej intelektualistyczna koncepcja Objawienia oparta na modelu autorytatywnego przekazu prawdy została przewyżczona. Dziś uznaje się wizję egzystencjalną i osobową, chrystologiczną i otwartą na historię. Podstawą współczesnej koncepcji Objawienia jest Sobór Watykański II, który syntetycznie stwierdza: „Spodobało się Bogu w swej dobroci i mądrości objawić samego siebie i ukazać tajemnicę swej woli (por. Ef 1,9), dzięki której ludzie przez Chrystusa, Słowo, które stało się ciałem, mają dostęp do Ojca w Duchu Świętym i stają się współuczestnikami Bożej natury (por. Ef 2,18; 2P 1,4)” (KO 2). To określenie wskazuje na początek, przedmiot i cel Objawienia. Uwypuklona została darmowa inicjatywa Boga,

zbawczy charakter Objawienia i jego trynitarny kontekst, w którym realizuje się ono i ku któremu zarazem dąży. „Przez to Objawienie niewidzialny Bóg (por. Kol 1,15; 1Tm 1,17) w swojej wielkiej miłości przemawia do ludzi jak do przyjaciół (por. Wj 33,11; J 15,14n) i przestaje z nimi (por. Ba 3,38), aby zaprosić i przyjąć ich do wspólnoty z sobą” (KO 2). W ten sposób w formacji katechetów nie ma mowy o idei prostej czy autorytatywnej komunikacji werbalnej, została ona przezwyciężona przez przyjęcie perspektywy osobowego spotkania, porozumienia między przyjaciółmi, mającego swój główny cel, jakim jest wspólnota. „Ta ekonomia Objawienia realizuje się przez czyny i słowa wewnętrznie ze sobą połączone, tak że czyny dokonane przez Boga w dziejach zbawienia ujawniają i potwierdzają doktrynę i sprawy wyrażone w słowach, słowa zaś obwieszczają czyny i rozświetlają zawartą w nich tajemnicę” (KO 2). W formacji katechetów uwzględnia się w pełni naukę Soboru dostrzegając także historyczny wymiar Objawienia Bożego w jego tajemniczym splocie faktów i słów ściśle powiązanych ze sobą. „Przez to Objawienie najgłębsza prawda zarówno o Bogu, jak i o zbawieniu ludzi jaśnieje dla nas w Chrystusie, który jest zarazem Pośrednikiem i Pełnią całego Objawienia (por. Mt 11,27; J 1,14.17; 14,6; 17,1-3; 2Kor 3,16; 4,6; Ef 1,3-14)” (KO 2). To stwierdzenie wskazuje na centralne miejsce, jakie zajmuje w ekonomii zbawienia Chrystus, Słowo najwyższe i ostateczne, szczyt objawienia Boga i Jego planu względem ludzi. Chrystocentryzm w formacji i misji katechetów jest formą wyrażającą nie tyle centralne miejsce misterium Jezusa Chrystusa, ile Jego determinującą rolę w przepowiadaniu i wyjaśnianiu całego Objawienia⁷.

⁷ Zob. A. Kiciński. *Moc Słowa Bożego. Podstawy teologiczne katechezy osób z niepełnosprawnościami intelektualną*. W: *Obecność Biblii w katechezie*. Red. H. Slotwińska. Lublin 2008 s. 195-210. Zob. także. Die deutschen Bischöfe. *UnBehindert Leben und Glauben teilen. Wort der deutschen Bischöfe zur Situation der Menschen mit Behinderungen*. 12.03.2003 r. W: „Die deutschen Bischöfe” nr 70. Bonn 2003 s. 7-8.

We współczesnej formacji, życiu i misji katechety nie chodzi tylko o intelektualne poznanie Syna Bożego, lecz o głęboką przyjaźń z Nim (por. DOK 80). Taki cel formacji katechetów, pozwala im później prowadzić każdą osobę niepełnosprawną – na równych prawach z innymi – w działalności katechetycznej Kościoła, a nie tylko ze względu na deficyty – w nieokreślonej formie zredukowanej katechezy.

2. Katecheta specjalny na drodze pedagogii wiary

Katecheta specjalny znając teologię wie, że zbawienie człowieka, które jest celem Objawienia, ukazuje się także jako owoc właściwej i skutecznej pedagogii Bożej w ciągu historii. Jest on świadomy, że analogicznie do zwyczajów ludzkich i zgodnie z kategoriami kulturalnymi czasu, Bóg w Piśmie Świętym – i w naszym życiu – jest widziany jako miłosierny ojciec, nauczyciel, mędrzec, który przyjmuje człowieka – w takiej kondycji, w jakiej się znajduje, wyzwala go z więzów zła, przyciąga go do siebie więzami miłości, pomaga mu wzrastać w sposób stopniowy do dojrzałości wolnego syna, posłusznego Jego słowu. W tym celu, jako przenikliwy wychowawca, Bóg przekształca losy życia swojego narodu w lekcje mądrości. Bóg powołuje katechetę, aby tę prawdę głosił i przekazywał z pokolenia na pokolenie – prowadząc każdego człowieka do rzeczywistego spotkania z Bogiem. Powołanie katechety oznacza postawienie na pierwszym miejscu i uczynienie swoją relacji, jaką Bóg ma z człowiekiem oraz pozwolenie Mu na prowadzenie się (zob. DOK 139).

Formacja każdego katechety zmierza do kroczenia drogą pedagogii Bożej i ukazania, że uczestnikiem katechezy jest zawsze „osoba historyczna i konkretna” (RH 13), znajdująca się w określonej sytuacji oraz będąca pod wpływem uwarunkowań psychologicznych, społecznych, kulturowych i religijnych. Katecheci są formowani zgodnie z posoborową zasadą wierności Bogu i człowiekowi,

która uwzględnia różne sytuacje życia osób oraz kieruje katechezę na różnorodne drogi, aby można było spotkać się z każdą osobą i głosić orędzie chrześcijańskie oraz pedagogię wiary w zależności od różnych wymagań. Katecheci w ten sposób poznają elementy pedagogiki wiary, w której otwartość uniwersalistyczna katechezy ma swoje odzwierciedlenie w odpowiednim podejściu do każdego jej uczestnika⁸.

Formacja katechetów w zakresie dostosowania katechezy do konkretnego człowieka oznacza przystosowanie jej treści tak, by stała się „zdrowym i odpowiednim pokarmem” (DOK 169). Ma ona uzasadnienie teologiczne w misterium Wcielenia, odpowiada elementarnemu wymaganiu pedagogicznemu komunikacji ludzkiej i odzwierciedla postawę Kościoła. Droga pedagogii wiary prowadzi do prawdy, że przystosowanie katechezy do jej uczestnika należy rozumieć jako wyjątkowo macierzyńskie działanie Kościoła uznającego każdą osobę niepełnosprawną, za rolę Bożą i Bożą budowlę (por. 1 Kor 3,9), której nie należy pomijać, lecz trzeba ją uprawiać i budować z nadzieją. Decydującym kryterium jest troska Kościoła o każdego człowieka, troska o przekazanie jedynego Słowa, które zbawia. To kryterium inspiruje każdą formę katechezy specjalnej, która wymaga od katechetów odpowiedniej kompetencji i kreatywności. W formacji katechetów specjalnych

⁸ „Kwestia metod pracy z osobami niepełnosprawnymi jest złożona. Stosując podstawową zasadę wierności Bogu i człowiekowi, katecheta może wybrać dogodnie dla dziecka i siebie metody z pedagogiki specjalnej, musi jednak pamiętać, że korzystanie z dorobku dydaktyki nie zwalnia go z myślenia o Bożej pedagogii. Współczesna katecheza osób niepełnosprawnych musi skupić się na próbie zintegrowania swoich oddziaływań ze szkołą, wspólnotą parafialną i – przede wszystkim – rodziną. Trzeba jednak podkreślić, że ‘zintegrowana’ nie oznacza ‘umieszczona wewnątrz’ np. szkoły, lecz połączona siecią wzajemnych relacji odzwierciedlających miłość, która pozwala rozpoznawać uczniów Jezusa. Bóg nie jest abstrakcją, ale Żyjącym, z którym nawiązujemy relacje. W tych relacjach nasza umiejętność rozumowania jest względna. Osoba z niepełnosprawnością intelektualną nie może być postrzegana jako nierozumna i pozbawiona wszelkich zdolności abstrakcji. Trzeba docenić jej możliwości w takiej mierze, w jakiej je ona posiada”. Kiciński. *Katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną* s. 391.

uwzględnia się psychopedagogiczną charakterystykę osób niepełnosprawnych, nie zapominając teologicznego punktu wyjścia, że każda z nich jest zdolna do wzrostu w świętości.

3. Cele formacji i misji katechety specjalnego

W trakcie formacji katechetów i zdobywania przez nich niezbędnej wiedzy skupia się uwagę na ich osobowości. Osobowość najczęściej „oznacza zespół stałych właściwości i procesów psychofizycznych, odróżniających daną jednostkę od innych, wpływający na organizację jej zachowania, a więc na stałość w nabywaniu i porządkowaniu doświadczeń, wiadomości i sprawności, w reagowaniu emocjonalnym, w stosunkach z innymi ludźmi oraz na stałość w wyborze celów i wartości”⁹. Nie jest łatwe uformowanie dojrzałej osobowości katechety przede wszystkim dlatego, że katechizowanie nie jest traktowane jako zwykła praca zawodowa. W formacji zwraca się uwagę na to, że towarzyszenie innym w rozwoju wiary jest powołaniem i misją. Jest to tajemnica powołania przez Jezusa Chrystusa i posłania przez Niego, aby każde stworzenie mogło usłyszeć Dobrą Nowinę. Profesjonalizm, którego domaga się współczesny świat, nakazuje formować w katechezie poczucie traktowania jego powołania jako zawodu. Nigdy nie można zapominać, że trzy określenia: misja, zawód, powołanie, wzajemnie się dopełniając, ukazują pełną rzeczywistość posługi¹⁰. W procesie dojrzałej formacji katechetów konieczne jest więc poznanie oraz kształtowanie i rozwijanie podstawowych cech osobowych tych, którzy pełnią tego rodzaju funkcje¹¹.

⁹ W. Okoń. *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa 2001 s. 277-278.

¹⁰ A. Binz. *Katecheta: misja, zawód, powołanie*. W: *W służbie człowiekowi*. Red. Z. Marek. Kraków 1991 s. 99.

¹¹ „Doświadczenie katechetyczne potwierdza, że najpierw Kościołowi są potrzebni dobrzy katecheci, a potem programy i katechizmy. Współczesne dokumenty katechetyczne zwracają uwagę na konieczność zdynamizowania stałej formacji katechetów. Pierwszym krokiem będzie zweryfikowanie i ewentualne

Pierwszym celem formacji każdego katechety jest ukształtowanie świadomości reprezentowania Kościoła katolickiego. Katecheta przekazuje Ewangelię nie w swoim imieniu, lecz z mandatu i w imieniu Kościoła. To Kościół wzywa, powołuje i posyła katechetów. Stąd posługa katechety ma wymiar eklezjalny. Katecheta winien być człowiekiem Kościoła, utożsamiać się z nim i być zdolnym do przekazywania orędzia Bożego w jego imieniu. Kościół opracował w ciągu wieków niezrównany skarb pedagogii wiary, przede wszystkim świadectwo katechetów, różnorodność dróg i właściwych form komunikacji religijnej. Bogactwo doświadczenia Kościoła w tym zakresie tworzy historię katechezy i pełnoprawnie wchodzi do pamięci wspólnoty i działalności katechetycznej. *Dyrektorium Ogólne o katechizacji* normatywnie potwierdza, że nie można być nauczycielami i wychowawcami wiary innych, jeśli nie jest się przekonanymi i wiernymi uczniami Chrystusa w Jego Kościele (zob. DOK 142)

Drugim celem formacji każdego katechety jest przygotowanie kompetentnego nauczyciela. To oznacza przede wszystkim, że katecheta ma nauczać całym swoim życiem, na wzór Jezusa Chrystusa. Poprzez osobiste przyłgnięcie do Boga (*fides qua*) katecheta ma wyrażać treści orędzia chrześcijańskiego (*fides quae*). Ma rozwijać wszystkie wymiary, przez które wyraża się wiara poznawana, celebrowana, przeżywana i przemodlona. Ma kształtować w osobie zdolność do całkowitego i dobrowolnego powierzenia się Bogu poprzez podporządkowanie Mu rozumu, woli, serca i pamięci. Katecheta musi więc w zjednoczeniu z Chrystusem poznawać, przyjmować i przekazywać pełną naukę Pisma świętego, Tradycji i Nauczycielskiego Urzędu Kościoła oraz poznawać i ro-

skorygowanie czy prowadzony przez nas proces formacji katechetów jest dobrze zaplanowany, czy odpowiada specyfice osób świeckich, czy przygotowuje katechetów do dialogu ze współczesną kulturą. Kolejnym wyzwaniem jest stworzenie miejsc „katechezy dla katechetów”, gdzie będą słuchać Słowa Bożego, uczestniczyć w Liturgii, rozmawiać o problemach moralnych, uczestniczyć we własnej „szkole modlitwy”. A. Kiciński. *Współczesna formacja katechetów*. „Roczniki Teologiczne” 52:2005 nr 6 s. 124.

zumieć problemy katechizowanych, by skuteczniej prowadzić ich do spotkania z nauczającym Chrystusem.

Trzecim celem formacji każdego katechety jest przygotowanie przenikliwego wychowawcy. Jego zadanie będzie polegało na przyjacielskim towarzyszeniu katechizowanemu w ich osobowym rozwoju, bez względu na ich ograniczenia. Istotne znaczenie ma osobowa relacja katechety z katechizowanym. Powinna ją cechować pasja wychowawcza, rozwijana kreatywność, przystosowanie, a zarazem maksymalny szacunek dla wolności i dojrzałości osoby, bez względu na tempo ich rozwoju. Dzięki mądrym towarzyszeniu katecheta pełni najcenniejszą służbę w ramach działalności katechetycznej: pomaga każdemu katechizowanemu w odczytaniu powołania, do którego wzywa go Bóg.

Czwartym celem formacji każdego katechety jest odkrycie niezastąpionej funkcji świadczenia, które zobowiązuje katechetę, aby całym życiem głosił Chrystusa. Żadne metody pedagogiczno-dydaktyczne nie zwalniają katechety na poszczególnych etapach procesu katechetycznego od osobistego świadectwa. Charyzmat dany mu przez Ducha Świętego, głęboka duchowość, przejrzyste świadectwo życia są istotą każdej metody. Tylko właściwa postawa ludzka i chrześcijańska zapewni dobre pomocy naukowych. Funkcja świadczenia – nie tylko w pracy z niepełnosprawnymi – domaga się od katechety intensywnego życia sakramentalnego i duchowego, praktyki modlitwy¹², wiary w to, że chrześcijańskie orędzie może skutecznie przemienić życie. Te cechy katechety pomagają Duchowi Świętemu owocnie działać w osobach katechizowanych.

Wszystkie wymienione wyżej niezbędne cele formacji katechetów stanowią bogatą, zróżnicowaną i wieloaspektową całość. Każdy z nich na swój sposób realizuje nadrzędny cel katechezy; każdy zatem powinien być brany pod uwagę w określaniu formacji

¹² Szerzej o modlitewnej formacji katechetów, zob. K. Dyrda. *Modlitewna formacja katechetów*. Tarnów 2008. Wskazania autora są również aktualne w zakresie formacji katechetów specjalnych.

katechetów, zarówno wstępnej, jak i permanentnej. Powołaniem i misją katechety specjalnego jest prowadzenie katechizowanych do dialogicznego spotkania z Bogiem, niezależnie od tego, czy odbywa się ono w szkole¹³, czy poza szkołą, czy poprzez codzienne sytuacje życiowe.

W misji katechetów specjalnych pierwszym zadaniem, jak to było w przypadku wielu świętych wychowawców w historii Kościoła, jest stworzenie atmosfery życzliwości podczas prowadzenia niepełnosprawnych i ich bliskich po szlakach świętości. W posłudze tych katechetów istotne jest stosowanie odpowiednich zasad, metod i środków dydaktycznych. Niemniej zawsze u podstaw jest Boże powołanie i posłanie Kościoła do drugiego człowieka, z całą jego tajemnicą. Człowiek niepełnosprawny i jego rodzina zanim usłyszą słowo Boże na początku będą widzieć katechetę, jego ludzkie podejście i przygotowanie. Stąd istotna jest pamięć o Bożym powołaniu i ściśle powiązanie metod dydaktyki i technik edukacyjnych z celami, zadaniami i treściami katechetycznymi. Z jednej strony chroni to katechetów przed ograniczaniem zainteresowań badawczych tylko do metod nauczania i środków dydaktycznych, z drugiej zaś zobowiązuje ich do akceptacji lub odrzucenia różnorodności metod oraz ustosunkowania się do sprzeczności, które widoczne są w wielu współczesnych propozycjach pedagogicznych, które jawnie, bądź w sposób zakamuflowany odrzucają sferę duchową niepełnosprawnych.

Misja katechetów specjalnych polega często na wychowaniu i nauczaniu całościowym, zintegrowanym, opartym na wielozmysłowym poznawaniu otaczającego świata – w całym procesie katechetycznym. Działania katechetyczne mogą nie wykroczyć poza pewien obszar edukacyjny, ale muszą zaspokoić specyficzne potrzeby i wykorzystać możliwości edukacyjne tych uczniów. Należy uznać prawo osób niepełnosprawnych do rozwoju w ich tempie i uwzględnić to prawo podczas ustalania kierunków pracy z ka-

¹³ Zob. A. Kiciński. *Formacja katechety na wzór Samuela*. W: *Miejsca katechezy*. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 2005 s. 347-363.

techizowanym. Często będzie trudno wyznaczyć kolejne etapy edukacyjne.

Jest jednak kilka sprawdzonych dróg, których nie można pominąć. Przede wszystkim sprawdzoną drogą katechetyczną jest tajemnica roku liturgicznego z całym swym bogactwem Słowa Bożego rozpisanego na liturgie niedzielne, uroczystości i wspomnienia¹⁴. Z tym związane są pieśni i muzyka kościelna, nie tylko piosenki religijne. Związane są kolory, nie tylko kolor szat liturgicznych. Związane są zapachy, nie tylko zapach świec, kadzidła czy kwiatów. Związana jest architektura kościołów, a nie tylko architektura salek katechetycznych. Związany jest dotyk błogosławieństwa, nie tylko dotyk przywitania. Na tej sprawdzonej drodze wzrostu w świętości najważniejszymi etapami są wszystkie sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego. Każdy człowiek, nawet jeśli nie jesteśmy pewni jego rozwoju świadomości, odczuwa skutki grzechu pierworodnego. Stąd nie możemy nikomu odmówić łaski sakramentalnego przebaczenia i pojednania, czy komunii świętej bądź umocnienia Duchem Świętym. Prowadzenie po sakramentalnych drogach wtajemniczenia chrześcijańskiego jest szczególnym powołaniem i misją każdego katechety¹⁵.

¹⁴ Jest to zgodne z założeniami znowelizowanej *Podstawy programowej katechezy*, która obliguje katechetów do wprowadzania osoby niepełnosprawnej do życia we wspólnocie i tworzenia warunków do pełnego ich życia liturgicznego. Zob. Konferencja Episkopatu Polski. *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. Kraków 2010 rozdział VI. Także dokumenty innych Kościołów lokalnych podkreślają konieczność ciągłego dopracowywania katechezy specjalnej, która w głównej mierze zależeć będzie nie tylko od przygotowanych katechetów, lecz również otwartości całej wspólnoty eklesjalnej. Zob. Conférence des Evêques de France. *Assemblée plénière 2002. Textes et documents. La catéchèse, le mariage, des temps nouveaux pour l'Évangile, la place de l'Église dans la société française, l'Europe*. Paris 2003 s. 42-43.

¹⁵ Ważna uwaga nie tylko na marginesie rozważań o powołaniu katechetów specjalnych dotyczy faktu, że w Polsce duszpasterstwa specjalistyczne oraz ruchy pracujące z osobami niepełnosprawnymi (np. ruch Wiara i Światło) organizują katechezę, a zwłaszcza spotkania sakramentalne tylko okolicznościowo – najczęściej raz w miesiącu. Pan Bóg zwołuje swój lud na niedzielne spotkania. Warto zmienić myślenie w tej kwestii i zobaczyć, że istnieją wspólnoty, które wierne

Zakończenie

Katecheta specjalny otrzymuje powołanie do katechezy, która jest komunikacją Objawienia Bożego, dlatego radykalnie inspiruje się pedagogią Bożą, jaka rozbrzmiewa w Chrystusie i w Kościele, przyjmuje jej cechy konstytutywne i pod przewodnictwem Ducha Świętego troszczy się o jej mądrą syntezę, tworząc warunki – osobom z różnymi niepełnosprawnościami – do prawdziwego doświadczenia wiary.

Katecheta specjalny inspiruje się pedagogią, która wpisuje się w dialog zbawienia między Bogiem i człowiekiem niepełnosprawnym oraz służy temu dialogowi, odpowiednio uwzględniając powszechne przeznaczenie tego zbawienia – nie ograniczone żadną granicą niepełnosprawności. Katecheta specjalny w swej misji podkreśla inicjatywę Bożą, pełną miłości motywację, darmowość, poszanowanie wolności, w tym, co dotyczy każdego człowieka, podkreśla godność otrzymanego daru i wymóg ciągłego w nim wzrastania.

Katecheta specjalny akceptuje zasadę stopniowego rozwoju Objawienia, transcendencję i misteryjność Boga, jak również Jego dostosowanie do różnych ludzi i kultur. Uznaje centralne miejsce Chrystusa, Słowa Bożego, które stało się człowiekiem, które określa – w misji katechety – pedagogię Wcielenia, przez co Ewangelia może dotrzeć do każdego człowieka. Nie tylko ze względu na osoby niepełnosprawne i ich najbliższych dowartościowuje wspólnotowe doświadczenie wiary, ponieważ ono jest właściwe dla całego Ludu Bożego. Katecheta uczestniczy w procesie, czyli wędrówce za Chrystusem Ewangelii w Duchu Świętym do Ojca,

powszechnemu powołaniu do świętości przygotowują cotygodniową katechezę i liturgię z osobami niepełnosprawnymi, także w wakacje. Zob. np. Comunità di Sant'Egidio. *Il Vangelo per tutti. I disabili mentali e la domenica nella comunità ecclesiale*. Milano 2005; Equipe de catéchistes du diocèse de Dijon. *Merveilles en chemin. Un parcours catéchétique pour des enfants et des jeunes marqués par une déficience intellectuelle ou mental*. Centurion-Privat 1991.

podjętym w celu dojścia do dojrzałości wiary „według miary daru Chrystusowego” (Ef 4,7) oraz możliwości i potrzeb każdego niepełnosprawnego i jego najbliższych.